

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kryptoměny v praxi. Výzva pro právní regulaci?

Pseudonymní, decentralizovaná, nestabilní. I taková je alternativní měna nebo chceme-li kryptoměna známá jako bitcoin. Jejím tvůrcům nelze upřít inovativnost a vizionářský přístup. Z pohledu práva však regulace bitcoinu a jeho obdoba přináší mnoho neznámých.

Když v roce 2009 Satoshi Nakamoto realizoval myšlenku světově první decentralizované digitální měny, málokdo předpokládal její užití v okruhu širším několika počítačových nadšenců.[1] O několik let později lze prostřednictvím bitcoinu platit nejen online na internetu[2], ale též v běžném maloobchodním prodeji. Bitcoin a jeho deriváty postupně přestaly být rétorikou kyberaktivistů a staly se reálným způsobem placení se všemi jeho právními dopady a důsledky. Zatímco právní řády některých států bitcoin zakazují z důvodu možného zneužití k ilegálním činnostem[3], jiné o něm naopak hovoří jako o finančním nástroji způsobitelném k provádění platebních transakcí[4]. Výjimkou nejsou ani zdrženlivé přístupy zemí monitorujících vývoj kryptoměn do budoucna.[5] V současné chvíli se zdá, že právní regulace v daném případě závisí na rozhodnutí, zda na bitcoin aplikovat nově přijaté právní předpisy, podřadit jej pod stávající legislativu, eventuálně přistoupit k rozšíření existujících zákonných definic. Nabízí se zároveň možnost neregulace v souladu s požadavky členů bitcoinové komunity.[6]

Co se týče českého právního prostředí, lze dohledat především názor pracovníků České národní banky, podle nichž k obchodování s bitcoiny, stejně jako k jejich směně, není zapotřebí povolení České národní banky. Centrální banka České republiky rovněž nad nimi nevykonává dohled. V duchu řečeného bitcoin nelze podřadit pod peněžní prostředky ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. [284/2009](#) Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů.[7] Současně s odkazem na dané stanovisko nezastupuje bezhotovostní peněžní prostředky, elektronické peníze, platební službu, investiční nástroj, cenný papír ani derivát.[8] Varování ohledně používání virtuálních měn vydala Evropská centrální banka a Evropský orgán pro bankovníctví, přičemž jeho názor přejala též Česká národní banka.[9]

Zahraniční přístupy se od výše uvedeného stanoviska pracovníků České národní banky částečně liší, na což se budeme snažit poukázat uvedením příkladů v rámci tohoto textu. Provedením určitého zobecnění se nám nabízí několik variant řešení, jakým způsobem přistupovat k bitcoinu, a sice:

- elektronické peníze[10],
- měna[11],
- komodita[12]
- digitální produkt (resp. elektronicky poskytovaná služba),
- převoditelný cenný papír[13],
- jiný přístup.

Stále vyhledávanější používání bitcoinu zaznamenal Výbor Evropské unie pro daň z přidané hodnoty, jenž v říjnu 2014 publikoval stanovisko řešící odvod DPH ve vztahu k virtuálním měnám. Samotný odvod DPH (jakož i další aspekty virtuálních měn) závisí na legální definici bitcoinu, respektive jeho podřazení pod již existující právní termín. Výbor předně nepovažuje za reálné, aby účetní dokumenty

určené pro regulační či daňové účely obsahovaly údaje v bitcoinech, nýbrž naopak v uznané měně (např. euro). Druhým podstatným bodem provedené analýzy je pak upřednostnění regulace virtuálních měn jako tzv. dalších převoditelných cenných papírů (na něž se vztahuje osvobození od DPH) anebo digitálních produktů (které však již odvodu DPH podléhají).[14] Za předpokladu podřazení pod digitální produkty by následná transakce získala povahu barteru. Ani v jednom citovaném případě, na něž Výbor odkazuje, však virtuální měna nenaplnuje všechny požadované znaky platné právní úpravy.

I přes nejasné právní kontury, zůstává zmiňovaný digitální nástroj populární alternativou peněžních prostředků vydávaných a regulovaných státem. Co jej činí pro uživatele tolik zajímavým?

Základní charakteristiky bitcoinu

Z historického pohledu šlo primárně o stát nadaný pravomocí k vydávání měny a ke kontrole finančních institucí. Monopol státní moci nad peněžním tokem byl založen jednak na potřebné bezpečnosti finančních transakcí, jednak na regulaci finančních trhů a udržování stability měny. Virtuální měny představují reakci na výlučnou měnovou politiku státu. Role státu je u těchto platebních systémů plně potlačena a současně vnímána jako trvale nadbytečná. Za podstatný znak bitcoinu a kryptoměn vůbec proto považujeme jejich decentralizovanost. Ta znamená neexistenci centrální regulující autority. V prováděné transakci vždy chybí poskytovatel platebních služeb. Veškeré transakce se tudíž uskutečňují přímo v řetězci uživatel - uživatel.[15] Vyřazením třetí strany (bankovní instituce) dochází k redukci poplatků za prováděné transakce, které jdou k tíži plátce. Na druhé straně je třeba si uvědomit, že nepřítomnost finanční instituce ovlivňuje nezvratnost platby. Pakliže si subjekt rozmyslí provedení transakce, tuto již po odeslání nelze blokovat či vzít zpět. Z hlediska českého právního řádu by pak problém v praxi mohl vznikat například za situace, kdy povinný v exekučním řízení nevládní jiný majetek nežli určité směnitelné prostředky na svém bitcoinovém účtu. S využitím analogie, dle ustanovení § 303 odst. 1 zákona č. [99/1963 Sb.](#), občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů: *„Výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu lze naříditi ohledně pohledávky povinného z běžného, vkladového nebo jiného účtu vedeného v jakémkoliv měně u peněžního ústavu působícího v tuzemsku, nestanoví-li zákon jinak.“* Bitcoin sice v České republice není uznán za měnu, lze si ovšem představit analogickou aplikaci úpravy o příkázání pohledávky z bankovního účtu ve chvíli, kdy je bitcoin jediným majetkem dlužníka. Smění-li povinný svou hotovost či elektronické peníze za bitcoin, samotná blokáce následných bitcoinových transferů z důvodu neexistence regulujícího subjektu (peněžního ústavu) zůstává vyloučena. Nabízí se pak otázka, zda za těchto okolností vůbec dojde k zahájení exekuce, případně zda nebude exekuce zastavena z důvodu nemajetnosti dlužníka.

Nezávislost na státu však není jediným znakem bitcoinu. Oblíbenost uživatelů zajišťuje také absence osobních údajů v síti. Anonymitu platícího uživatele však nepovažujeme za absolutní. Vhodnějším označením je pseudonymita bitcoinu, k níž dochází vlivem provádění veškerých transakcí veřejně za současného zachování anonymní identity plátce. Základem je existence dvou provázaných šifrovacích klíčů. Jeden má povahu soukromého klíče, který slouží k rozšifrování posílaných dat, odsouhlasení převodu na účet příjemce apod. Připodobněme jej k heslu či PIN kódu. Veřejný klíč naopak plní funkci zašifrování dat, přičemž zůstává viditelný. Zjednodušeně, veřejně lze odhalit probíhající transakci, tedy fakt, že určitý subjekt posílá jinému subjektu konkrétní obnos. Převod však není možné vztáhnout ke konkrétnímu člověku a jeho soukromí zůstává zachováno. V takových případech jsme schopni vystopovat samotný bitcoin, ovšem nikoli uživatelský účet, z něhož byl odeslán či přijat. Komplikace nastávají ve chvíli, kdy dojde k rozšifrování veřejného klíče jedince (nejčastěji hrozí riziko u vícenásobných transakcí), čímž dochází k odhalení jeho identity a přiřazení provedených převodů. Za běžných podmínek ovšem zůstává transakce nedohledatelnou.

Řešená virtuální měna se získává v rámci soutěžního procesu těžby.[16] Na rozdíl od klasické měny,

jejíž hodnota závisí na mechanismu regulace či právních předpisech, bitcoin sám o sobě nemá hodnotu. Z uvedeného faktoru čerpají také zásadní argumenty proti podřazení virtuálních měn pod elektronické peníze nebo měnu obecně. Reálná hodnota bitcoinu se odvozuje od principu nabídky a poptávky. Jinými slovy jde o to, za kolik jej jsou uživatelé v daném okamžiku ochotni vyměnit.[17] Uživatelská síť, respektive její přání a potřeby, tedy hodnotu bitcoinu určuje. Doposud se ale nedokáže vypořádat s nestabilitou měny, což sice bitcoin předurčuje k tržním spekulacím a investicím, na druhé straně ovšem komplikuje jeho každodenní využití.

Celý systém funguje na bázi kryptografie.[18] Pro jeho chod je důležitý zejména tzv. blockchain - řetězec uzlů, respektive záznam proběhlých bitcoinových operací. Pro úspěšné provedení platby, utracení a přijetí bitcoinu, musí být transfer vždy zaprotokolován v tomto hlavním veřejném uzlu. Jeho důležitost nekončí u evidování uskutečněných transakcí. Ačkoli nejčastěji zmiňovaná nevýhoda kryptoměn spočívá v možnosti zneužití k ilegálním aktivitám, systém na řadu z těchto problémů reaguje právě prostřednictvím blockchainu a sám je řeší. Přesto bývá využíván k nezákonným praktikám, které jej staví na hranici zákonnosti a brání jeho přijetí ze strany státu.

Bitcoin vně právních rádu?

Jedním z důsledků nepřítomnosti peněžní instituce v rámci systémů kryptoměn je oprávněná obava před jevem označovaným za double-spending[19] neboli dvojí utrácení. Jelikož v systému absentuje centrální autorita ověřující transakce, je nutné zabezpečit alternativu. Využívaný způsob prevence před dvojím utrácením tvoří na jedné straně časová známka provedené transakce, na straně druhé záznam v blockchainu. Transakce, které se uskutečnily po první zaznamenané platbě, blockchain následně ignoruje. Dodejme, že každý počítač v síti automaticky obdrží kopii všech předchozích převodů a posléze získává aktualizované informace o převodech nových. Souběžné využívání stejných bitcoinů pro více plateb toto nastavení systému eliminuje.

Zatímco problém dvojího utrácení řeší systém úspěšně sám, pseudonymita a nevratnost bitcoinových transakcí jej předurčují k závažnějším ilegálním aktivitám. Pověst měny ohrozilo zejména napojení na internetová tržiště určená k prodeji drog či zbraní známá pod názvy Silk road a Sheep Marketplace.[20] Úzká souvislost se objevuje také ve vztahu k daňovým únikům, potažmo trestnému činu legalizace výnosů z trestné činnosti.[21] Veškerá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti vychází z přísných pravidel pro hlášení podezřelých transakcí. Uplatňuje se zde vyšší míra kontroly, včetně identifikace podezřelých subjektů. Virtuální měny upřednostňující anonymitu uživatelů a nemožnost identifikace jedinců provádějících platby proto představují riziko obcházení těchto postupů. V českém právním prostředí pak může při splnění podmínek dojít ke spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, a to v úmyslné i nedbalostní formě dle ustanovení § 216 a § 217 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Potencionální zneužití bitcoinů pro ilegální aktivity (a absenci právní regulace) řeší v současné době stát New York. Oznámil přijetí opatření, v němž definuje svou jurisdikci nad jakoukoli platbou zahrnující stát New York či občana New Yorku. Ve svém důsledku by po přijetí této úpravy všechny bitcoinové obchody musely být opatřeny speciální licenci, jež vyžaduje například otisky prstů, řadu osobních údajů, provádění pravidelných auditů apod. Prakticky eliminuje veškeré znaky virtuálních měn, pro něž se staly populárními.[22]

Uvědomme si, že zákaz transakcí hrazených bitcoinem automaticky nezpůsobí jejich konec, nýbrž přesun na nelegální úroveň. Zákaz bitcoinu jurisdikcí jednoho státu je současně nemožný, neboť nelze s úspěchem kontrolovat blockchain, v němž jsou veškeré transakce zaznamenávány.[23] V důsledku toho uvedené řešení nezpůsobí takový dopad jako v centrálních bankovních systémech. Bitcoin se nedá ztotožňovat s penězi uplatnitelnými na území konkrétního státu. Shodně jako internet není limitován státní hranicí, k jeho právní regulaci proto musíme přistupovat odlišně. Bitcoinová platební síť vychází z principů kryptografie, přičemž využívá operací vyžadujících

pokročilé technické a matematické vědomosti. Zamýšlená právní regulace musí nutně vycházet z těchto znalostí, neboť bude podmíněna orientací v uskutečňovaných technických operacích. Následkem překotného vzniku nových předpisů, které podstatu virtuálních měn nereflektují, může být například jejich vnitřní rozpornost, jež vyústí až v nevykonatelnost soudních rozhodnutí.

Neregulované komunitní měny

Kryptoměny mohou působit jako novodobá technologická inovace. Z historického pohledu lze ale dohledat obdobné systémy. Bitcoin zjednodušeně funguje jako médium směny za účelem získání zboží a služeb. Na lokální úrovni plní funkci obdobných prostředků směny tzv. komunitní měny, pouze s tím rozdílem, že existují v papírové podobě. Zejména v období hospodářských propadů a ekonomických krizí docházelo k vydávání doplňkových měn, které měly napomoci ekonomické stabilitě za využití principů naturální směny. Systém reaguje na nabídku a poptávku členů v dané lokální komunitě, přičemž za prostředek platby lze využít vše, na čem se členové dohodnou (konkrétní movitá věc, protislužba ve formě konzultace atd.).[24] Komunitní měny mimo jiné nabízejí řešení v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti, neboť nezaměstnaným umožňují udržovat soběstačnost a uspokojivou životní úroveň. Jelikož současně využívají pouze formy papírových účtů, nejsou uznávány za standardní měnu. V USA tento způsob dle některých teoretiků odpovídá čl. 1 oddílu 10 Ústavy Spojených států amerických a je aplikovatelný též na virtuální měny.[25] Odlišností bitcoinu od komunitních měn je jeho digitální povaha a vztah k internetové skupině namísto určitého geografického území. Na rozdíl od kryptoměn, v případě měn komunitních, nebo chceme-li lokálních, aktuálně nedochází ke zvažování jejich zákazu právním řádem.

Existuje řešení?

Ve světle řečeného se zdá, že tradiční formy právní regulace technologicky vyspělé formě placení nedostačují. Nejde přitom jen o právní definování bitcoinu. Výše uvedený případ státu New York naznačuje složité vymezení jurisdikce v právních vztazích, v nichž se objevují virtuální měny. Problémy v praxi pravděpodobně způsobí dokazování v soudním řízení, a to zejména s ohledem na prokazování proběhlých transakcí anonymních uživatelů. Vhodným řešením pro typy sporů zahrnujících bitcoinové transakce může být pružnější rozhodčí řízení vycházející z principů ekvity. Ostatně i nový občanský zákoník se navrácí ke standardu rozumnosti a obecně dalším principům ekvity povahy.[26] Otázkou do budoucna bude, nakolik pouhé užívání zásad jako dobré víry a poctivého obchodního styku obstojí při rozhodování o kryptoměnách.

Porozumění bitcoinu vyžaduje pochopení zejména jeho uživatelů, kteří si cení anonymity, nezávislosti na státu či moci bankovních institucí, a to i přes vysokou míru nestability virtuální měny. Jeho využití nekončí u prováděných transakcí, nýbrž slouží také investičním záměrům. Kryptoměny bezpochyby ohrožují státní monopol nakládání s penězi. Nabízí alternativu a především výhodnější podmínky nežli finanční instituce. Státní moc se proto v daném prostředí stává nadbytečným prvkem. Bylo by nicméně chybou nevyužít potenciálu virtuálních měn a technologie, s níž pracují, pouze s odkazem na strach z jejich zneužití. Vnímejme je třeba jako pokročilejší formu komunitních měn, jejichž přínosy pro společnost v dané lokalitě zůstávají nezanedbatelné. Ať již rozhodnutí o jejich právní podstatě upřednostní stávající regulaci či přistoupí k vytvoření nové legislativy, mělo by primárně reflektovat všechna specifika, díky nimž se pro stále více uživatelů stávají upřednostňovaným způsobem placení.

Mgr. et Mgr. Klára Sommerová

e-mail: klara.sommerova@gmail.com

[1] NAKAMOTO, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System (2009), Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#). Myšlenka anonymních uživatelů využívajících vlastní prostředky směny se objevila už v roce 1998 v protokolu B-Money, jehož autorem byl aktivista Wei Dai. Viz blíže: dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[2] V současné době akceptují platby bitcoinem například Microsoft, Dell, francouzský Monoprix, WordPress.com a další.

[3] Centrální banka Islandu označila digitální měny, včetně bitcoinu, za rozporné s tzv. Foreign Exchange Act, na jehož podkladě islandská měna nesmí opustit zemi. Čína dále považuje bitcoin za virtuální komoditu, kvůli čemuž by na trhu neměla být cirkulována a využívána jako měna. Negativní postoj zaujala též Rezervní banka Nového Zélandu upřednostňující centrální pozici státní banky. Viz blíže Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions. Library of Congress (2014). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[4] Typickým příkladem je Německo, které bitcoin reguluje dle ustanovení § 11 odst. 1 zákona o bankách respektive v originále Kreditwesengesetz, jako zúčtovací jednotku. Švédsko se přiklání k názoru, že se jedná o měnu, která podléhá dohledu a regulaci tamního Úřadu pro finanční dohled (Finansinspektionen). Viz blíže Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions. Library of Congress (2014). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[5] Jde například o Polsko, Jižní Koreu, Japonsko a další.

[6] MURPHY, Trevor. The big problem with bitcoin regulations. CNBC (listopad 2014). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[7] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Obchodování s bitcoiny. (únor 2014). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[8] Viz blíže příslušná ustanovení § 2 odst. 1, § 3 odst. 1, § 4 zákona č. [284/2009](#) Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů, a ustanovení § 3 zákona č. [256/2004](#) Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

[9] Viz blíže European Central Bank. Virtual Currency Scheme. (říjen 2012). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#). The European Banking Authority. Warning to consumers on virtual currencies EBA/WRG/2013/01. (prosinec 2013). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[10] V současné chvíli se mezi členskými státy EU neobjevují názory, které by bitcoin označovaly za elektronické peníze.

[11] Již v srpnu roku 2013 označil texaský federální soud bitcoin za měnu, jež by měla podléhat shodné regulaci jako například dolar [rozhodnutí SEC v. Shavers, Case No. 4:13-CV-416 (E.D.Tex.) ze dne 6.8.2013]. Viz blíže: DILLET, Romain. Bitcoin Clampdown Continues As Federal Judge Says It's a Currency. (červenec 2013). Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[12] Množství bitcoinů na světě je přesně určeno, bývají proto přirovnávány k tzv. digitálnímu zlatu. Dle některých přístupů je v návaznosti nejvhodnější variantou regulace přirovnání ke komoditě.

[13] Dle ustanovení čl. 135 odst. 1 písm. d) směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty. Uvedené by implikovalo osvobození od DPH při

bitcoinových transakcích.

[14] Viz blíže VAT treatment of bitcoin Veg N. 037 ze dne 28. 10. 2014 připravené Expertní skupinou pro DPH a Výborem EU pro DPH.

[15] Z anglického originálu „peer to peer“.

[16] Z anglického originálu „mining“. Vedle toho je možné bitcoiny koupit, případně je získat výměnou za zboží či služby.

[17] KAPLANOV, Nikolei M. Nerdy money: Bitcoin, the Private Digital Currency, and the Case Against its Regulation. (2012). Loyola Consumer Law Review. Vol. 25, Issue 1. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[18] NAKAMOTO, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System (2009), Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[19] Double-spending je charakterizovatelné jako využívání stejných bitcoinů pro větší množství transakcí.

[20] GREENBERG, Andy. Silk road competitor shuts down and another plans to go offline after claimed \$6 million theft. (2013). Forbes (online). Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[21] Viz blíže směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu; doporučení výboru skupiny G7 Financial Action Task Force on Money Laundering - 40 and the IX Recommendations, dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#); zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů a jiné.

[22] MUSHKIN LAW TEAM. Virtual Currencies Hit The World Stage: Bitcoin´s Ever-Evolving Legal Status. (leden 2015). BITCOIN Magazine (online). Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[23] VARRIALE, Gemma. Bitcoin: how to regulate a virtual currency. (2013). International Financial Law Review (online). Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[24] Viz blíže tzv. model LETS. LANG, Peter. Let´s work. Rebuilding the local economy. (1994). Bristol: Grover Books. 179s.

[25] KAPLANOV, Nikolei M. Nerdy money: Bitcoin, the Private Digital Currency, and the Case Against its Regulation. (2012). Loyola Consumer Law Review. Vol. 25, Issue 1. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[26] HURDÍK, Jan. Rozumnost jako standard a jako ekvitní zásada soukromého práva. (květen 2014). Všehrd (online). Dostupný na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)

- [DEAL MONITOR](#)